

ระเบียบวิธีการประพันธ์เพลงมโหรีโดยขนบของสำนักเสนาะดุริยางค์

นายธิตี ทิศนกุลวงศ์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาดุริยางค์ไทย ภาควิชาดุริยางคศิลป์

คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2542

ISBN 974-334-496-9

ลิขสิทธิ์ของ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

METHODOLOGY OF THAI CLASSICAL SONG COMPOSITION OF
SANOHDUREEYANG SCHOOL

Mr. Thiti Tasanakulwong

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Arts in Thai Music

Department of Music

Faculty of Fine and Applied Arts

Chulalongkorn University

Academic Year 1999

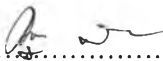
ISBN 974-334-496-9

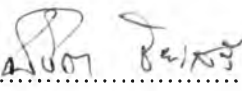
หัวข้อวิทยานิพนธ์ ระเบียบวิธีการประพันธ์เพลงมโหรีโดยชนบทของสำนักเสนาะดุริยางค์
โดย นายธิตี ทศนกุลวงศ์
ภาควิชา ดุริยางคศิลป์
อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์พิชิต ชัยเสรี

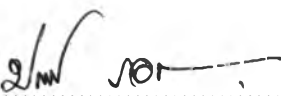
คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วน
หนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบัณฑิต

.....คณบดีคณะศิลปกรรมศาสตร์
(อาจารย์จรรยา นง แสงวิเชียร)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ดร.บุษกร สำโรงทอง)

.....อาจารย์ที่ปรึกษา
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์พิชิต ชัยเสรี)

.....กรรมการ
(อาจารย์ปกรณ์ รอดช้างเผื่อน)

บทคัดย่อ

นายธิตี ทัศนกุลวงศ์ : ระเบียบวิธีการประพันธ์เพลงมโหรีโดยขนบ
ของสำนักเสนาะดุริยางค์

(METHODOLOGY OF THAI CLASSICAL SONG COMPOSITION OF
SANOHDUREEYANG SCHOOL)

อ.ที่ปรึกษา : ผศ. พิชิต ชัยเสรี, 211 หน้า. ISBN 974-334-496-9.

สำนักเสนาะดุริยางค์ มีชื่อเสียงในสังคมไทยตั้งแต่ยุคต้นรัตนโกสินทร์ถึงปัจจุบัน มีการ
สืบสกุลตระกูล “สุนทรวาทิน” มา 4 ชั่วอายุคน พระยาเสนาะดุริยางค์ (แช่ม สุนทรวาทิน) เป็นผู้
มีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดวิชาดนตรีแก่สังคมไทยและราชสำนัก เป็นผู้สร้างเพลงและวงดนตรี
ไทยให้วิจิตรถึงขั้นอุคมคติ

หลักการประพันธ์เพลงมโหรีมี 3 รูปแบบคือ 1. เพลงเกร็ดมโหรี 2. ดับเพลงมโหรี 3. ดับ
เรื่องมโหรีซึ่งใช้เพื่อการขับกล่อม การแต่งเพลงเกร็ดกระทำโดยศึกษาเพลงของเก่าหรือใช้
จินตนาการ การแต่งจากเพลงต้นแบบด้วยการขยายหรือลดอัตราจังหวะ ให้ดูตัวโน้ตที่ตกจังหวะ
หนักและเบาและโครงสร้างประโยคเพลงโดยยึดเป็นต้นแบบด้านการสร้างจำนวนเพลง หากต้น
แบบมีทำนองดบแต่งพิเศษให้นำมาบรรจุในบทเพลงที่ประพันธ์ด้วย ส่วนเพลงดับมโหรีทั้ง 2
ประเภทมีหลักพื้นฐานเดียวกัน ในเรื่องความคล้ายคลึงของประโยคเพลง อัตราจังหวะ ท่วงทีลีลา
กับทั้งมีบทร้องสำหรับร้อง-ส่ง

ส่วนดับเรื่องมีความพิเศษที่เนื้อบทร้องต้องยกมาเป็นตอนจากวรรณคดี หรือบทกลอนพระ
ราชนิพนธ์ ตอนใดตอนหนึ่ง หลักการทั้งสิ้นใช้บันไดเสียงในกลุ่มของทางเพียงออต่าง ทางเพียงออ
บน ทางชะวา และทางกลางอาจใช้สำเนียงทำนองต่างชาติ ดัดแปลงผสมได้ ทั้งนี้ให้คำนึงถึงหลัก
การขับกล่อมเพื่อสนทนาหรือสำเร็จอารมณ์เพียงอย่างเดียว ไม่นำไปบรรเลงเพื่อการแสดง หรือ
ประกอบการอื่นๆ

ภาควิชา...ดุริยางคศิลป์.....

สาขาวิชา...ดุริยางค์ไทย.....

ปีการศึกษา.....2542.....

ลายมือชื่อนิติศ.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....

3970700835 : MAJOR THAI MUSIC

KEY WORD: : METHODOLOGY / THAI CLASSICAL SONG

THITI TASANKULWONG : METHODOLOGY OF THAI CLASSICAL SONG

COMPOSITION OF SANOHDUREEYANG SCHOOL. THESIS ADVISOR : ASST.

PROF. PICHIT CHAISAREE. 211 pp. ISBN 974-334-496-9.

School of Sanohdureeyang, famous in Thai society since early rattanakosin period to the present time, is descended from family of "Soondaravatin" over 4 successive periods of men life. Phraya Sanohdureeyang (Cheam Soondaravatin) took the important role in music pedagogy for Thai society and the royal court. He also created songs and ensembles to reach the ideal.

Methodology of mahori composition are 3 styles as follow :

1.Mahori miscellaneous song .

2.Mahori suited song.

3.Mahori story song.

Those 3 styles are song for recreation. Mahori miscellaneous song, is composed by studying the previous song or using imagination . If previous song is used , in the case of increasing – decreasing rhythmic meter,the melody should be composed from the hard – soft beat notation and the structure of the sentences . Also,the specific embellishments of the previous song are required in the composition. Both of the mahori suited and mahori story song have the same fundamental principle in the similar melody , rhythmic meter , style,and the singing words.

Mahori story song needs the specific singing words from the extraction of the literature or royal poetry. All principles use the scale of Pheng – o – lang, Pheng .. o – bon, Java , and Glang . The exotic melody may be used in application. By the way, the composition is only used for recreation or aesthetic delight , not for the drama or another using.

ภาควิชา...ดุริยางคศิลป์.....

สาขาวิชา...ดุริยางคศิลป์ไทย.....

ปีการศึกษา.....2542.....

ลายมือชื่อนิสิต.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยความเมตตาตามหาบารมีของผู้ช่วยศาสตราจารย์ พิเชิด ชัยเสรี อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ อาจารย์เป็นนักปราชญ์ผู้รอบรู้และทรงคุณวุฒิ เปี่ยมด้วยคุณธรรมตลอดจนตั้งคหวัดอุอินเลิศ ท่านได้ให้แนวคิด ให้ข้อมูล และเมตตาชี้แนะการประกอบเนื้อหาวิทยานิพนธ์ ข้าพเจ้าขอขอบพระคุณบัณฑิตวิทยาลัยที่ได้มอบทุนการศึกษาสำหรับวิทยานิพนธ์ ณ โอกาสนี้ และกราบเท้าบิดา-มารดา (นายสุวัตร - นางมาลัย ทักษณกุลวงศ์) ที่รักที่เคารพอย่างสูง ที่อุคหนุนนารักษ์ และประทานสังคหวัดอุ พรหมวิหารธรรม และความเมตตากรุณาแก่ข้าพเจ้าผู้บุตรอย่างดีเยี่ยม รวมทั้งเป็นที่พึ่ง เป็นผู้สร้างความเป็นบัณฑิตในชีวิตของข้าพเจ้าอยู่ตลอดเวลาอยู่จนบัดนี้ ความรักและความเมตตาของท่านเป็นอนันต์คุณของข้าพเจ้า กราบเท้าแม่ประกายเพชร (คุณนพวรรณ ศรีศิริ) ที่ชี้แนะการศึกษาวิจัย มอบสิ่งที่ประเสริฐแก่ข้าพเจ้าเป็นนิตย์ และเป็นที่พึ่งทางใจของข้าพเจ้า

กราบเท้าคุณครูวรชศ สุขสายชล ที่เคารพรักอย่างสูง ครูเป็นเสมือนบุพการี เป็นคุณครูผู้ทรงคุณวุฒิที่เปี่ยมด้วยความรู้อันประเสริฐและเป็นเอตทัคคะด้านทฤษฎีเสียง ทฤษฎีดนตรีไทย ภูมิปัญญาของคุณครูละเอียดลึกซึ้งเป็นเลิศหาได้ยากในเหล่าบัณฑิต และมหาบัณฑิตทั้งหลาย อริชทรัพย์ภายในของครู คือปัญญา และคุณธรรมถือเป็นเพชรน้ำหนึ่ง ทั้งคงามทรงด้วยสมรรถนะแห่งหยาชชะและอหิงสา กัลยาณธรรมทั้งปวงที่ครูมีแก่ข้าพเจ้าที่พัฒนาด้านสติปัญญา ตลอดจนคุณธรรมที่ควรประพฤติ กิตติกรรมประกาศให้คุณครูว่า “ครูคือ ผู้ให้ ...สิ่งดีงามแก่ศิษย์เป็นเลิศในวิญญูะกาลปัจจุบันนี้ท่านหนึ่ง”

กราบขอบพระคุณคุณครูเลื่อน สุนทรวาทีน อาจารย์เจริญใจ สุนทรวาทีน อาจารย์จิรัส อางฉรงค์ ผู้ชี้แนะการวิจัยและให้ข้อมูลวิจัย

กราบขอบพระคุณป้าตี๋ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ยมโคข เห่งพงศาที่เคารพรักยิ่ง เมตตาข้าพเจ้าช่วยจัดหาข้อมูล จัดหาเทปบันทึกเสียงให้เรื่องเล่าและเสียงหัวเราะของป้า สร้างความสุขให้แก่ข้าพเจ้า กราบขอบพระคุณอาจารย์ประดิษฐ์ อาจารย์ไพพรรณ อินทนิสกัลยาณมิตรที่ดี ผู้มอบโอกาส และให้เกิดริข้าพเจ้าเสมอมา การกระทำคำที่พูดของอาจารย์ เป็นสิ่งที่มีคุณค่าต่อชีวิตข้าพเจ้า กราบขอบคุณพี่ชมนาค มาคนาค พี่ศิราณี พี่วันชัย เอื้อจิตรเมศ ที่ช่วยพิมพ์และเป็นกำลังใจ

กราบขอบพระคุณป้าตี๋ก มัมแมม (คุณวรินทร์-คุณฤดีรัตน์ กาขร่าศ) ประคองบิดา-มารดาของข้าพเจ้าช่วยงานวิจัยทุกอย่าง และมอบสิ่งที่ดีแก่ชีวิตข้าพเจ้าตลอดมา ทั้งให้ข้อมูลวิจัย ชี้แนะแนวทางวิจัยและเป็นที่พึ่งทางใจ เป็นผู้ที่ทำนุบำรุงข้าพเจ้าเสมอมาจนบัดนี้ ขอบใจน้องสาวชนิกานต์ ทักษณกุลวงศ์ ที่เป็นกำลังใจที่ดีของข้าพเจ้า ขอบใจน้องพิงค์...ณิศา กาขร่าศ สำหรับกำลังใจ และความดีที่น้องมีแก่ข้าพเจ้า ทำให้บังเกิดผลของความสำเร็จทั้งปวง

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
บทที่	
1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	5
1.3 ขอบเขตของการวิจัย.....	5
1.4 วิธีดำเนินการวิจัย.....	6
1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	13
1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ.....	14
บทที่	
2 เพลงมโหรี.....	15
2.1 มุลศัพท์ “มโหรี”.....	15
2.2 ความหมายของ “เพลงมโหรี”.....	17
2.3 ความเป็นมาและพัฒนาการของวงมโหรีและเพลงมโหรี.....	20
2.4 วิเคราะห์สังคีตลักษณ์ เพลงเกร็ดมโหรี.....	41
2.5 วิเคราะห์สังคีตลักษณ์ ดับเพลงมโหรี.....	49
2.6 วิเคราะห์สังคีตลักษณ์ ดับเรื่องมโหรี.....	64
2.7 แบบแผนการบรรเลงของวงมโหรีโดยชนบ.....	87
บทที่	
3 สำนักดนตรีเสนาะดุริยางค์.....	91
3.1 ชีวิตประวัติพระยาเสนาะดุริยางค์ (แช่ม สุนทรวาทีน).....	91
3.2 ประวัติความเป็นมาของสำนักดนตรีเสนาะดุริยางค์.....	96
3.3 การสอนและการถ่ายทอดวิชาการดนตรีไทยของสำนักเสนาะดุริยางค์.....	102
3.4 แบบแผนการบรรเลงเพลงมโหรี.....	104
3.5 ผลงานด้านบทเพลงที่มีคุณลักษณะของเพลงมโหรี.....	105

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่	
4 ระเบียบวิธีการประพันธ์เพลงมโหรีโดยชนบของสำนักเสนาะคูริยางค์.....	107
4.1 สังกัดลักษณะวิเคราะห์บทเพลงที่มีคุณลักษณะของเพลงมโหรีและเพลงที่มี ส่วนเทียบคล้ายเพลงมโหรีของสำนักเสนาะคูริยางค์.....	107
4.2 ลักษณะการร้อยกรองเรียบเรียงเพลงเข้าเป็นดัมมโหรีของสำนักเสนาะ คูริยางค์.....	161
4.3 การเรียบเรียงระเบียบวิธีการประพันธ์เพลงมโหรีโดยชนบ และหลักการ ร้อยกรองเรียบเรียงเพลงเป็นดัมมโหรีของสำนักเสนาะคูริยางค์.....	163
บทที่	
5 สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ.....	167
5.1 สรุปผลการศึกษาวิจัย.....	167
5.2 สรุปผลการศึกษาระเบียบวิธีประพันธ์เพลงมโหรีโดยชนบของสำนัก • เสนาะคูริยางค์.....	168
5.3 ข้อเสนอแนะ.....	169
รายการอ้างอิง.....	171
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก. คำราเพลงมโหรี.....	173
ภาคผนวก ข. รายชื่อบทมโหรี.....	183
ประวัติผู้วิจัย.....	203